

Чумаковська А. Ю., головний спеціаліст
відділу довідкового апарату документів ЦДАМЛ України,
м. Київ, Україна

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУ «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ»

Людське життя як найвища соціальна цінність захищене правом і зафіксоване у багатьох національних та міжнародних документах з прав людини. Разом з тим, в умовах розвитку України як демократичної європейської країни, її інтегрованості у світовий правовий простір проблема безпеки людини є надзвичайно актуальною, адже механізм реалізації прав людини на безпечне існування потребує постійного вдосконалення.

Беручи до уваги тезу «не знаючи минулого, неможливо творити майбутнє», розгляд такої складної і важливої тематики варто здійснювати, перш за все, в історико-правовому аспекті, оскільки взаємовідносини між особою і державою, права людини, її безпека слугували предметом дискурсу мислителів та науковців різних епох. Ще в працях грецьких та римських авторів можна знайти перші тлумачення даної категорії та і сам термін «безпека» етимологічно відповідає латинському слову «*securitas*», що в перекладі означає безтурботність, вільність від страху, впевненість у собі. Своє відображення цей термін знайшов у сучасному понятті «безпека», яке у довідково-енциклопедичній літературі визначене як стан захищеності особи і суспільства від ризику зазнати шкоди.

Античні мислителі мали різні концепції безпеки особистості. Наприклад, Арістотель ототожнював безпеку із самозбереженням, вважаючи це природним почуттям людини, закладеним у кожному. Платон розглядав це поняття з позиції людей, які об'єднуються для спільного проживання та задоволення потреб. Епікур, у відповідності з договірною концепцією держави і права, розглядав безпеку людини, наголошуючи на рівноцінній ролі держави і суспільства [1, с. 30].

Представники доби середньовіччя (Ф. Аквінський, А. Міланський та ін.) розкрили свій погляд на розвиток парадигми безпеки, ототожнюючи Бога з гарантом безпеки і джерелом усіх благ.

Значний внесок у розуміння сутності поняття безпеки епохи Відродження вніс Н. Макіавелі. Він вбачав сутність держави у забезпеченні загального блага, що виступало б уособленням загальнонаціональних інтересів.

Концепт безпеки людини еволюціонував разом із розвитком соціального інституту права. Один із основоположників сучасного міжнародного права Г. Гроцій акцентував увагу на тому, що людське життя не може перебувати в умовах цілковитої безпеки, але пріоритет

правових відносин у суспільстві здатний гарантувати безпечне існування особи. Т. Гобс вважав безпеку громадян метою держави. Дж. Локк, уточнюючи міркування Т. Гобса, визначав безпеку особистості як провідну цінність, адже лише забезпечивши безпеку життя, свободу совісті й захист власності окремого громадянина, можна говорити про імовірність повноцінного функціонування державної суспільної безпеки [2, с. 10].

Наслідки воєнних і революційних потрясінь, яких зазнала Європа у ХІХ-ХХ ст., призвели до переосмислення поняття безпеки та його застосування. В цей час виникає необхідність у появі державних інститутів органів влади і права, покликаних забезпечити потребу людини у безпеці.

Право на забезпечення безпеки є одним із основоположних у системі прав і свобод людини, що закріплено в універсальних міжнародно-правових актах. У Загальній декларації з прав людини (1948 р.), Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Міжнародній конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965 р.), Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (1966 р.) та інших основна увага приділена безпеці людини, закріплене право кожного на життя, свободу, особисту недоторканність, рівність в незалежності від раси, кольору шкіри, етнічного чи національного походження.

В 1994 р. безпека людини вперше винесена на розгляд як окрема концепція у Доповіді про розвиток людського потенціалу, представлена Програмою розвитку ООН. З моменту публікації даної програми Комісія із забезпечення безпеки людини пропагує захист фундаментальних свобод, захист людей від тяжких і широко розповсюджених загроз та ситуацій. А в 2005 році право на забезпечення безпеки було закріплене у Підсумковому документі Всесвітнього саміту, саме ж поняття «безпека людини» набуло ще більшої актуальності [3, с. 188].

Право на безпеку має складну структуру і зміст, є невід'ємним та невідчужуваним. Дане право людини є суб'єктивним, воно витікає з діючого у державі об'єктивного права, якому повністю відповідає і без якого не може ні виникнути, ні існувати.

Конституційне закріплення безпеки людини як найвищої соціальної цінності, визнання права на неї є не тільки способом регулювання взаємовідносин між людьми, способом визначення виду і міри їх поведінки, а й юридичним способом задоволення потреб громадян, визначення їх інтересів. Право індивіда на безпеку є сукупністю закріплених у конституційно-правових нормах юридичних можливостей індивіда [4, с. 91].

Отже, досвід людства яскраво доводить, що право людини на безпеку становить основу її прав, має ключове значення у розвитку суспільства, адже від нього залежать інші права кожного індивіда. Свідченням цього є

ціла низка національних та міжнародних нормативно-правових актів, якими гарантовано право на безпеку як невід'ємну складову загальних прав людини.

Література

1. Горбатюк С. Є. Еволюція феномену безпеки: від стародавніх політико-правових учень – до сучасної наукової думки / С. Є. Горбатюк // Вісник НАДУ при Президентові України. – 2016. – № 2. – С. 28-35.

2. Калашнікова Л. В. Соціально-філософські витоки становлення концепту безпеки у протосоціології / Л. В. Калашнікова // Грані: наук.-теорет. і громад.-політ. альм. – 2016. – № 9 (137). – С. 6-13.

3. Фоміна Л. О. Регламентация права на безпеку в універсальних актах з прав людини в аспекті захисту учасників міжнародного кримінального судочинства / Л. О. Фоміна // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право – 2016. – Вип. 36 (2). – С. 187-191.

4. Боднар О. Б. Поняття та зміст права людини на безпеку та його співвідношення з суміжними правами / О. Б. Боднар // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 88-93.

УДК 347.951(043)

Шапенко Л. О., асистент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток ринкової економіки та перехід до ринкових відносин не могли залишити осторонь медичну галузь, що сприяло впровадженню принципів медичного страхування та розробці відповідних економічних законів з метою формування якісно нової моделі фінансування медицини. Адже в умовах кризи необхідним є залучення можливостей страхового ринку через проведення медичного страхування, що є одним із пріоритетних напрямів реформування системи охорони здоров'я, який спрямований на забезпечення надання вчасної та кваліфікованої медичної допомоги. Зокрема, це стосується запровадження добровільного медичного страхування, яке знайшло своє законодавче закріплення в Конституції України 1996 р. (ст. 49), в Законі України «Про страхування» 1996 р. (ст. 6) та інших нормативно-правових актах.

Добровільне медичне страхування є цивільно-правовим особистим страхуванням, об'єктом якого виступають майнові інтереси застрахованих осіб у сфері надання медичних послуг. Важливим є те, що завдяки механізмам добровільного медичного страхування відносини між пацієнтом та системою охорони здоров'я були виведені зі сфери адміністративно-правового регулювання до сфери цивільного права, в якій